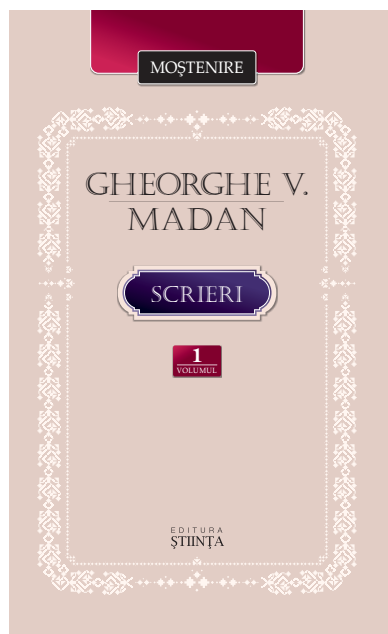

GHEORGHE V. MADAN ÎNTR-O EDIȚIE REPREZENTATIVĂ

Dr. Iordan DATCU (București)

Gheorghe V. Madan (12 octombrie 1872, Trușeni, județul Lăpușna – 4 octombrie 1944, Pitești) era foarte mândru de Madanii (Mădăanii) din Basarabia sa natală, pe care-i portretizează astfel în monografia sa *Un sat basarabean de codru: Trușenii*: „Neam plodos. Hâtri și boieroși. De statură potrivită, unii nalți, zvelți și mlădioși. Seamănă a greci sau armeni. Fața și nasul lungărețe. Brunii, obrazul puțin rumân. Ochi codoși și negri ca mura. Sprâncenați și cu genele lungi. Glasul plăcut la vorbă. Cântăreți și jucăuși. Năzuroși și scarandii la mâncare. Au o fire voioasă. Buni cântăreți, dar și mulți din ei bețivi. Mândri și hărățgoși. Se țin mai presus de ceilalți săteni. Se consideră ca descălicători ai satului (...) Au o fire aventuroasă: unii au ajuns prin Caucazia și Siberia. Au aplecare spre negustorie. Isteți la vorbă. Le place a lua pe alții în răs. Cărturari din neam în neam. Cu conștiința națională de moldoveni (...) Nu se prea țin de cuvânt și umblă după trai ușor. Știu ce să facă cu banul. Le plac podoabele”.

Restrângând tabloul Madanilor la familia sa, amintește că Madanii au dat satului, în prima jumătate a secolului al XVII-lea, doi preoți, iar în secolul al XIX-lea, șase preoți. Dascălul Vasile Madan, tatăl viitorului scriitor și folclorist, a voit ca fiii să urmeze calea preoției. L-au ascultat Andrei (născut în 1869) și Vladimir (născut în 1881). S-a înscris la Seminarul Teologic din Chișinău și Gheorghe, care în clasa a treia abandonează, fiind suspectat de convingerile sale antiimperiale. I-a produs mare nemulțumire tatălui său, care-l trimisese la seminar să se facă preot, iar nu să devină... revoluționar și nihilist. Într-o scrisoare de mai târziu, către G. T. Kirileanu, Gh. V. Madan a scris următoarele despre biserica basarabeană: „Biserica n-a fost în spiritul lui Hristos și al tradiției naționale când a siluit fără niciun motiv și pricină sufletele credincioșilor în stilul nou, în urma căruia au dispărut o seamă de obiceiuri scumpe și frumoase ale neamului și a slăbit și credința, iar ura împotriva arhierilor și a Statului a sporit [...]. Ce fel de păstrătoare a fost, dacă ne-a ținut câteva veacuri cu limbă străină slavonă în biserică și în actele de stat?! Au nu mergea și atunci pe altă cale decât poporul? Din pricina bisericii era cât

Gheorghe V. MADAN. Scrieri, 2 volume.
Colecția Moștenire, Editura Știința, 2011

p-aci să ne slavizăm.” Toate acestea l-au determinat ca între biserică și națiune să aleagă nația.

La 45 de ani de la decesul lui Gh. V. Madan, a apărut, la Chișinău, cu litere rusești, o mică selecție din opera sa, semnată de Vasile Badiu, *Văzute și trăite. Evocări, schițe și alte scrieri în proză* (Literatura Artistică, 1989, 292 p.). După două decenii, a apărut, în fine, o ediție reprezentativă, *Gheorghe V. Madan. Scrieri* în două volume (Editura Știința, 2011, vol. 1 – 428 p., v. 2 – 404 p.), îngrijită de Mihai Papuc, Tamara Apostol-Macovei și Grigore Botezatu, studiul introductiv fiind semnat de autorul acestor însemnări. O ediție care, trebuie spus cu fermitate, vine după îndelungi cercetări de bibliotecă, de arhivă, de manuscrise, toate contribuind, pentru prima dată, la conturarea portretului adevărat al scriitorului, etnografului, publicistului, traducătorului Madan.

Primul volum cuprinde proza originală apărută în volume (*Răsunete din Basarabia*, București, 1935, *De la noi din Basarabia*, București, 1938), apoi paginile de proză apărute în periodice, traduceri din F. M. Dostoievski, Nikolai Nekrasov, Anton Cehov, A. Kuprin, Lev Tolstoi, Carl Gustav Jung, Frații Grimm, D. Pisarev, V. Belinski, M. Lermontov, J. G. Herder, Carl Büchner, Blagolepov, Veniaminoff, inserate în publicațiile *Floare-albastră*, *Universul*, *Epoca* și *Moldovanul*. Urmează capitolul de publicistică, apărută, pe lângă publicațiile amintite, în *Cuvânt Moldovenesc* și *Gazeta Basarabiei*. Un capitol de *Corespondență* cuprinde misivele

către Andrei Madan, Ion Pelivan, Spiru C. Haret, I. Bianu, G. T. Kirileanu, ministrul C. Angelescu și Pan Halippa. Toate secțiunile amintite sunt urmate de bogate și la obiect note și comentarii.

Cel de al doilea volum este rezervat prezentării operei folcloristului și etnografului, și aici cu multe noutăți. După *Suspine. Culegere de poezii populare din Basarabia*, apărută, în 1897, în vechea serie a „Bibliotecii pentru toți”, cu o prefață a lui George Coșbuc, urmează monografia *Un sat basarabean de codru: Trușenii*, publicată postum, colecția inedită de folclor, pe care a păstrat-o poetul Vasile Luțcan, textele poetice ale melodiilor din Basarabia pe care le-a înregistrat de la Gh. V. Madan, în 1928, profesorul sorbonard Hubert Pernot, colecție pe care a descoperit-o, la Paris, etnologul Constantin Eretescu.

Una din noutățile, nu puține, aduse de această ediție, este capitolul *Publicistică* (vol.1, p. 280-352), care-l înfățișează pe Madan ca un pasionat al presei scrise. Și-a dorit pentru aceasta o publicație a sa, *Moldovanul*, „gazetă națională independentă”, care a apărut la Chișinău, timp de 22 de luni, între 15 ianuarie 1907 și octombrie 1908. Este a doua publicație românească din timpul stăpânirii rusești, prima fiind *Basarabia*. Simpla numire a titlurilor articolelor vădește paleta largă a problemelor abordate de Madan, între ele apărarea românității locuitorilor din stânga Prutului fiind prioritară: *Moldoveni, deschideți ochii, Luminătorii norodului, Cine suntem și de unde ne tragem noi, moldovenii, Dreptul firesc și sfânt al moldovenilor, Întemeierea Moldovei, Să ne iubim neamul și țara, Încreștinarea poporului moldovean, Ce ne învață istoria, patrie și patriotism*. „În vechime, – scrie în articolul *Cine suntem și de unde ne tragem noi, moldovenii* – pe vremea Domnului nostru Iisus Hristos, aceste locuri ale noastre, frumoase și binecuvântate de Dumnezeu, erau locuite de un neam de oameni care se numeau *daci*. Ei locuiau nu numai Basarabia noastră, ci și țara Moldovei, care se întinde dincolo de Prut, și Muntenia, ce se află dincolo de Moldova, și Oltenia, ce se află dincolo de Muntenia, precum și țările Banatului, Ardealului, Bucovinei, care se află în țara Austriacului, și care țări sunt locuite tot de neamul nostru, cu toate că ei se numesc unii *moldoveni* ca și noi, unii *munteni, bucovineni, olteni, bănățeni, ardeleni*, în sfârșit fiecare după țara lui, dar au același grai, același obicei, același trecut și sunt de același sânge și lege cu noi”. Pledează constant pentru știința de carte, pentru luminarea basarabenilor, pentru limba română, pentru școală în limba română: „Avem dreptul să cerem ca în școlile de la țară să se

învețe pe lângă limba rusească și cea moldovenească: acesta este dreptul cel mai sfânt și mai firesc al oricărui popor (norod); fiindcă limba strămoșească este pentru un neam ceea ce este pentru un om tatăl sau maică-sa. Și când părinții noștri au fost din neamul moldovenesc și au vorbit limba moldovenească, când maicele noastre ne-au legănat tot în cântece moldovenești și ne-au învățat să ne închinăm și să ne rugăm lui Dumnezeu în limba moldovenească, noi n-avem dreptul, nu ne lasă inima să ne lepădăm de ea, căci lepădându-ne de limba părintească, de neamul nostru ne lepădăm. Și limba, legea și obiceiurile neamului nostru nu sunt de ieri, de alaltăieri, ci de veacuri. Câte lupte s-au dat, cât sânge au curs și câte vieți s-au prăpădit numai și numai să ni se păstreze limba, legea și obiceiurile curate și neprihănite.” Se adresează cu deosebire învățătorilor și preoților, ca educatori ai oamenilor: „Iar într-un sat, cine mai mult decât cel ce învață pe alții, decât preotul și învățătorul e chemat să dea pildă de urmare a unor asemenea sfinte învățături? Cine mai mult decât aceștia trebuie să se ferească de orice nedreptate, cine mai mult decât aceștia trebuie să lupte împotriva tuturor pornirilor rele și a patimilor care înjosesc pe om și-l fac nefericit pe lumea asta și pierdut pe lumea cealaltă. Sfântă și grea este chemarea celui ce e dator a învăța pe alții, dar mare va fi răsplata lui.” Pentru a fi mai convingător, citează, atunci când scrie despre patriotism, versete din *Cântarea României*, de Alecu Russo, sau din Mihail Kogălniceanu. În articolul *Ce ne învață istoria*, încheie cu un citat din acesta: „să ne ținem mai ales de cele trecute, să ne ținem de obiceiurile strămoșești, să ne ținem de limba și de istoria noastră; istoria neamului mai ales să ne fie cartea de căpetenie!”

O altă mare figură pentru care a avut o considerație aparte a fost B. P. Hasdeu, despre care scrie un articol la două decenii de la moartea acestuia, în care îl laudă pe cărturarul „profund democrat și naționalist”.

Demersul permanent al lui Madan întru apărarea moldovenilor se desprinde și din unele scrisori ale sale, cum sunt cele către Ion Pelivan, căruia îi expedia cărți românești, și-i scria între altele: „Iubiți-vă apropiații, frații mei. Treziți-i din întunericul în care se află și deșteptați conștiința națională, pentru a aduce la cunoștința tuturor că românii nu au fost născuți pentru a fi supuși altor naționalități sau popoare”.

Prin atenta îngrijire a textului, prin bogatul aparat de note și comentarii, prin multele noutăți aduse, ediția Gh. V. Madan este o certă realizare.